

Kateřina Markov

Ironie hovoří aneb jak zobrazí skřítka s kloboukem, jenž ho činí neviditelnm
Ironie v první kapitole prvního dílu Kierkegaardova spisu
O pojmu ironie se stlm zřetelem k Sókratovi

(diplomov práce na UK FF – stav germánských studií 2008)

Kateřina Markov se ve své diplomov práci zabývá značně složitou problematikou pojetí ironie v díle dánského myslitele Srena Kierkegaard, přesněji řeceno tím, jak Kierkegaard v první kapitole první části svého spisu *O pojmu ironie* (1841) vymezuje východisko určitého pojetí ironie ve vztahu k rznm interpretacím života a díla filozofa Sókrata.

Na základě neobyčejně detailně promyšlen analýzy primárního textu i pečlivého zvážení poznatků sekundrn literatury dochází diplomandka k přesvědčivému závěru, že Kierkegaard v dané části spisu přistupuje k ironii jako k fenoménu, který vlastně nelze popsat bžnm filozofickm jazykem, respektive jazykem, jakm alespoň v Kierkegaardově době bylo nutno psát vědeckou práci, chtěl-li její autor, aby byla jako vdeck přijata. Tento přístup však z textu nevystupuje nijak zřeteln, je naopak poměrně nenpadn, skryt. Jelikož text *O pojmu ironie* Kierkegaard předkládal na univerzitě jako dizertační práci s cílem získat akademick titul a jelikož v jeho době filozofick diskurs zcela ovládalo hegelovsk myšlení, nepokryt tvrdit, že existuje fenomén, který nelze filozoficky popsat, by v akademických kruzích bylo považováno za nepřijatelnou opovážlivost a těžko by mohlo obstát před univerzitní komisí. Kierkegaard tedy vytvořil text, který m jakousi dvojí tvář, a pvě toto diplomandka přesvdčiv dokládá, tedy alespoň co se týče její analýzy zvolen části spisu. Text se na povrchu tváří jako standardn akademick spis, mající za cíl vědecky popsat pojem ironie, ale zároveň mezi řádky sděluje, že ironie je fenomén, který se možnosti vědeckého popisu vymyká. Nepřímo tak Kierkegaardův text principy vědeckého, pojmového uchopen ironie popírá.

Tento závěr se shoduje s poznatky některých kierkegaardovskch badatel, kteří takto nahlížejí na text *O pojmu ironie* jako na celek. Kateřina Markov se tedy svou práci přirazuje k tm badatelům, kteří tvrdí, že je chybn přistupovat ke Kierkegaardově dizertační práci jako k „čist“ akademickému, „ryze“ vědeckému textu. Na tento myln přístup je i dnes třeba neustále upozorňovat. Obecn se totiž dlouho soudilo a mnozí dosud soud, že takzvanou metodu ironického, „nepřímého sdlení“ Kierkegaard pouřval a ve svých neakademických pseudonymnch spisech a že text *O pojmu ironie* je takzvanm sdlenm přmm (mimoходом, diplomandka oba tyto výrazy bžn pouřv, ale vůbec by neškodilo, kdyby čtenre do těchto dvou známých kierkegaardovskch termínů trochu uvedla). Diplomandka ukazuje, že metoda nepřímého sdlení je jíž součástí autorovy „akademick“ práce *O pojmu ironie*. Jinými slovy, *O pojmu ironie* je spis z hlediska způsobu představovn a analyzování zvoleného fenoménu text podobn hybridní (zároveň vdeck i nevdeck, zároveň filozofick i „literární“) jako například *Bud – anebo, Bázeň a chvění* apod., navzdory tomu, že lze samozřjn diskutovat o tom, nakolik jsou nevdeck, „literární“ prvky v Kierkegaardově dizertaci a jeho dalších spisech vzjemn srovnateln z hlediska proporcí.

Hlavním z argumentů, které závěr diplomov práce podporují, je analýza toho, co Markov nazývá „stylem“ daného díla (ale co by bylo možné označit i jinými termíny, např. „rétorika“); projevy tohoto stylu sumarizuje mimo jiné v části 4: Vyhodnocení získaných poznatků. Kierkegaard v textu nejen že o ironii mluví, ale také ji realizuje, nechává působit, a to v souladu s předpokladem/předsvdčenm, že ironii nelze zachytit jejím zredukováním na abstraktn pojem, nýbrž pouze tak, že ji necháme projevit se v praxi. Pouze v rámci textového

zinscenování takového paradoxu může – tedy přistoupíme-li na Kierkegaardův způsob argumentace – panovat soulad mezi *teorií* o ironii a ironickou *praxí*.

Mnohé z poznatků, ke kterým Marková dochází, zapadají i do celkového rámce Kierkegaardova díla a ačkoli diplomandka většinou sama žádnou z takovýchto spojitostí nenaznačuje, bylo by možné na ně poukázat. Jen jeden příklad za všechny: velice správně klade důraz na to, že z textu vystupuje poměrně silně fakt, že autorovy interpretace Platóna a Sókrata coby osobností surčitymi názory a postoji ke světu jsou opravdu pouhými interpretacemi. Sama dokonce v této souvislosti použije (nevědomky?) kierkegaardovský pojem „myšlenkový experiment“ (57ff.). Toto vše jako by poskytovalo další důkazy pro to, co známe i z Kierkegaardových pseudonymních textů, totiž že Kierkegaard je typem myslitele, který klade neobyčejně silný důraz na perspektiválnost veškerého myšlení.

Celkově lze říci, že tato diplomová práce je velmi dobře promyšlená a strukturovaná. Při rozboru všech aspektů problematiky si je diplomandka vědoma případných námitek a protiargumentů a dobře se s nimi vyrovnává. Není možné si nevšimnout, že její styl je do určité míry ovlivněn stylem Kierkegaardova textu a povahou problematiky, kterou se zabývá (tento vliv vrcholí vytvořením fiktivní, „divadelní“ polemiky dvou posuzovatelů Kierkegaardovy dizertace v části 3.3.1. a 3.3.2). Z hlediska akademického to dle mého názoru práci na kvalitě ani neubírá, ani nepřidává. Z hlediska neakademického je to příjemné, „literární“ osvěžení. Marková se každopádně nenechává svést způsobem Kierkegaardovy argumentace, uchovává si od ní zdravý odstup. Jakkoli je jí Kierkegaardův text bezpochyby sympatický, uvědomuje si zároveň, že autorovo pojetí ironie v daném díle je pojetí extrémní, anebo, možná lépe řečeno, že Kierkegaard fenomén ironie přinejmenším představuje extrémními prostředky (extrémními z hlediska úzce vymezeného vědeckého oboru filozofie, takže se úzce vymezenému filozofickému diskursu vymykají a vykazují spíše známky „pouhé“ beletrie).

Práce je napsána vynikající češtinou, jazykové prohřešky se v textu hledají velice těžko. Zároveň je v práci jen minimální množství překlepů a jen málokdy jsou na překážku porozumění textu (citelně chybí např. sloveso za slovem „stanoviska“ v druhé větě posledního odstavce na str. 26).

Pokud jde o obsahové výhrady, byly by jen drobnějšího charakteru. Uvedu zde pouze dvě z nich, respektive ta druhá bude spíše otázkou k zamyšlení a k zodpovězení u obhajoby. Pokud jde o první výhradu, diplomandka několikrát nazývá první část svého pojednání „ironickou interpretací“ (např. str. 11 nebo 193). Tento termín nepokládám za šťastně zvolený, protože adjektivum „ironický“ může v tomto sousloví působit dvoj- či víceznačně. Má jít o odbornou „interpretaci ironie“, nebo o ne zcela odbornou, úsměvně zlehčenou či podkopanou, tedy „ironizovanou“ interpretaci? Nedivil bych se, kdyby mi diplomandka při obhajobě sdělila, že daný termín zvolila právě kvůli této dvojznačnosti, neboť to jednak odpovídá obsahu, stylu i záměru Kierkegaardova spisu *O pojmu ironie*, jednak i tomu, co v první části své práce sama do určité míry činí, když také občas nechává ironii jednat. Možná to byl její záměr, možná ne, a jak už jsem uvedl výše, nemám nic proti osvěžení dané problematiky ironickou praxí tam, kde je to vhodné. Ale právě výraz „ironická interpretace“ mi připadá v daném kontextu nevhodný, vyskytuje se totiž v práci na místech, kde má přece jít o neutrální charakteristiku obsahu dané části práce, nebo ne? Za neutrálně popisný tento termín podle mne pokládat nelze.

Zmíněná otázka k zamyšlení se týká této pasáže: „Pak se ovšem vnucuje otázka: jak lze brát vážně výsledky aplikace metody, která vlastně není smysluplně použitelná? V jakémkoli jiném případě než u *Pojmu ironie* je to jen těžko představitelné.“ Moje výhrada se týká posledně zmíněné věty. Tato věta totiž otvírá následující otázku: Cožpak Kierkegaard nepojednává ve svých spisech i o některých jiných fenoménech podobným způsobem? Co třeba otázka víry? Co otázka jedincovy existence? Není ironie pouze jeden z řady fenoménů,

ke kterým Kierkegaard přistupuje stejným způsobem? Pokud diplomandka odpoví kladně, pak se ptám dále: co mají fenomény jako ironie, víra a jedincova existence dle Kierkegaarda společného?

Vzhledem k tomu, kolik práce si diplomandka dala s druhou částí práce, tedy s překladem úvodu a první kapitoly spisu *O pojmu ironie*, je možná poněkud nespravedlivé, že tuto část odbydu jedním odstavcem. Rozhodně to není proto, že by překlad nestál za mnoho slov, je to dáno pouze tím, že jsem se v posudku více zabýval analytickou částí práce, která by přece jen měla tvořit jádro diplomové práce. Považuji za nutné zdůraznit, že jde o překlad velice zdařilý a pečlivě připravený se smyslem pro detail jak z hlediska jazykového, tak terminologického. (Ani ke „slovníku“ na str. 73-74 nemám zásadní výhrady, o možných pojmových alternativách bude možné debatovat při obhajobě.) Navzdory mnohdy až příliš složité Kierkegaardově větné stavbě a jeho častým digresím plyne český text ve většině případů bez velkých zádrhelů. Zároveň je jeho kladem to, že nezní příliš „suše“ vědecky, to by totiž neodpovídalo stylu originálu. A nakonec je také třeba zdůraznit, že převod není zbytečně archaizovaný jako u nedávných překladů Kierkegaarda z pera Marie Mikulové-Thulstrupové, nýbrž působí svěže ve smyslu čtivého, dnešního jazyka. Jak z toho důvodu, že jde o výborný překlad, tak proto, že tento text ještě nebyl v češtině nikdy publikován, jsem toho názoru, že je možné text překladu po určitých redakčních úpravách publikovat.

Ze všech výše uvedených důvodů práci vřele doporučuji k obhajobě.

3. 8. 2008

Doc. Mgr. Martin Humpál, Ph.D.